

Képzőművészeti szemle

A Nemzeti Szalon helyiségeiben egy szokatlan kiállításnak lehettünk tanúi. A Székesfővárosi Községi Iparrajziskola ünnepelte ezzel a bemutatóval alapításának százhatvanadik esztendejét. A Mária Terézia uralkodása alatt kiadott Ratio Educationis rendelkezése alapján állították fel a „Scola Graphidis”-t 1788-ban Budán. Működését a mai Pénzügyminisztérium helyén, a várbeli jezsuiták akadémiáján kezdi meg. Rendeltetése kezdettől fogva az volt, hogy a Graphidis Magister, vagy amint ma mondanók, a rajztanító a kézműveseket és mesterlegényeket rajzolni megtanítsa. Az iskola hasznosságát hamar átlátták az iparosok és így szorgalmasan látogatták.

Híre elterjed, mintalapjait az egész országban keresik és használják. A jezsuiták akadémiáján működő „Scola graphidis Budensis” később egyesül a Pesti Királyi Rajzoló Oskolával és főrajztanodává lesz. Majd jóval később kapja mai nevét.

Ennek az iskolának, amelynek már több mint 120,000 növendéke volt, működéséről és nemes hivatásáról ad képet az emlékkiállítás. Az iskola mindenkori célja a gyakorlati pályán működők ízlésének nemesítése volt. Az iparrajziskola nem légtüres térben mozgó, csak terveket készítő művészeket akar nevelni, akiknek nincsen kapcsolatuk az élettel s akik bár talán szép dolgokat tudnak álmodni, de megvalósítani semmit

sem. A kiállítás az iskola legrégebb idejéig nyúl vissza s így százhatvan év ízlésváltozásának sok-sok fázisát láthatjuk együtt a rokokó-kezdetől napjainkig. A bemutató hangsúlya azonban a ma készült dolgokon van. Az iskola növendékmunkái, melyek az Iparrajziskola műhelyeiben készültek, méltán keltettek fel-tűnést. A kiállított rajzok, szobrok, ruhatervek, textiliák, sok-szorosító grafikai munkák, ötvöstárgyak, könyvkötések, faipari, agyagipari munkák, díszítő-festői próbálkozások azt a komoly, céltudatos nevelőmunkát fejezték ki, amely ennek az iskolának a szelleméből immár több mint másfél százada fakadt.

Messze vezetne a kiállítás részletes ismertetése, de a teljesen felszerelt kápolna mellett mégsem megyünk el szóltanul. A megépített kápolna hangulata varázslatos. Ahítatos lélekkel készítették az oltárt, a pompásan festett freskót, az ízléses kovácsoltvas felszerelést, oltárterítőt, kelyhet, szentségtartót stb. Zombori Moldován Béla festőművésznek, az iparrajziskola vezetőjének és Szathmáry Istvánnak, a kitűnő grafikusnak szelleme jutott kifejezésre ezen a jól sikerült jubileumi kiállításon.

Az egy-két évvel ezelőtt rendezett olasz reprezentatív művészeti bemutatónak volt csak olyan komoly sikere a Műcsarnokban, mint a közelmúltban megnyílt Lengyel Nemzeti Tárlatnak. A nemzeti kiállítások — ez régi tapasztalatunk — nem szoktak tárgyilagosaak lenni, rendszeren a rendező ízlése szerint jobb- vagy baloldali. A lengyel kiállítás a középúton halad. Szóhoz engedte művészeti irányra való tekintet nélkül művészeit, kivéve a túlzókat, s ezért is keltett a magyar közönségben egyhangú elismerést. Az újabb lengyel képzőművészet nehéz küzdelmeket vívott, az orosz elnyomatás alatt a kibontakozás érthető módon nehezen ment. A háború utáni időkig, amíg orosz uralom alatt voltak, csak egy festőjük ért el világsikert a múlt században, akinek egy magyar vonatkozású művét most mi is megcsodálhattuk. Ugyanis Matejko óriási vásznát, az Oroszok hódoló küldöttsége Báthori István előtt című képét is kiállították. A kiváló történelmi festőt ez a munkája jól reprezentálta. Komponáló képessége, kitűnő lélektani megfigyelése, előkelő előadásmódja valóban tündököl ezen a jelentős művén.

Mai művészeik Párizson keresztül kapcsolódnak az új irányzatokhoz. Könnyen levezethetők a francia modern művészetből, noha jellegük kétségtelenül nemzeti. Amikor azonban nemzeti festőikről beszélünk, nem gondolunk a „tárgynélküli” és egyéb túlzó művészeikre. A lengyel nemzeti jelleg fellelhető művészetükben, főleg a tárgyban és dekorálási módjukban. Ez utóbbi iparművészetükben jellegzetesen sajátos; magas iparművészeti szintet képviselő szöttesekben különösen megnyilvánul.

Festők a lengyel földet, népet, a népies elemeket keresik és törekszenek a művészetben át kifejezni. Pruszkowskiban egy jó megfigyelő, néha a démonikusba átcsapó arcképfestőt, Ja-

rotckiban sok lírai elemmel telített jó tájképfestőt ismertünk meg. Borowski művelt, nagytudású, Slendzinski szigorúan klaszszicizáló portretista. Micholek sejtelmes képeket festő. Krisztusa döbbenetes. Stryjenska páratlan dekorativitású és misztikus. Műveivel meghatotta a magyar közönséget. Zamoyski Madonnája, melyet nem tudunk elfelejteni, olyan finom és áhítatos, mint egy gótikus oltárkép.

Kapcsolatunk a lengyel művészettel régi. A középkorban felvidéki mestereink messzire bebarangoltak Lengyelhonba és viszont az övéik is eljöttek hozzánk. Középkori szárnyasoltáraink azért mutatnak sok közönséget, főleg szobrászatban. Ha lehet ilyen összehasonlítást tenni, úgy meg kell állapítanunk, hogy szobrászatuk szintje magasabb festészetükénél. Szepekowski a legkülönösebb művészi. Ez a remek szobrász főleg vallásos tárgyú reliefeket farag. Komoly érzéssel telíti műveit, amelyben a fafaragás minden szépsége kifejezésre jut. A népi szobrászat ornamentális ereje nyilvánul meg műveiben. Dunikowski ízig-vérig plasztikus. Komolyság, szentimentalizmus nélküli lelki kifejezésre való törekvés, egyszerűség és valami emberi közelség jellemzi műveit. Ezek és Karni, Wittig, Kobierski szobrászok művein keresztül megismertük a lengyel szobrászat valóban magas szintjét.

A lengyel grafika világhíres. Főleg fametszeteik aratnak mindenütt teljes sikert. A népies lengyel vallásos xillográfiából indultak ki a modernek. Dekorativitásuk, a fekete-fehér ornamentálissá való átalakítása és a gondolat kihangsúlyozása, amely grafikusaik műveiben sokszor fellelhető, érthetővé teszi a lengyel művészek osztatlan sikerét. A lengyelek a magyar közönség megbecsülését és szeretetét vívták ki ezzel a kiállítással.

Ha Simon György János festészetét, aki most állított ki a Fränkel Szalonban, páratlanul izlésesnek mondjuk, úgy az ő munkásságát csak kevésbé jellemeztük. Kétségtelen, hogy munkáiban egészen különös módon dominál az előkelő előadásmód, de ez egymagában még nem tenné jeles festővé. Márpedig ez a külföldön élő magyar művész nemcsak azért szerez megbecsülést, mert raffináltan fest. Megjelenítési formája előkelő és ezzel már első pillanatra mindenkire hat. Simon György János minden bizonnyal tudatosan törekszik finom harmóniákra, de az is bizonyos, hogy nemcsak ez jelenti az ő pik-túráját. Előadásmódja mögött ott van a szelleme és ott van a képzelete, amelyeket ki kíván nyilvánítani. Választékosan fejez ki hangulatot, érzést. Feltárja világát, szerelmét, lelkesedését, hitét. Erdemes az előkelő előadásmódján túl megfigyelni, miként tör egy magasabb belső tartalmi kifejezés felé. Erdemes az ő hatásos, szemet gyönyörködtető előadásmódját megfigyelni, de még érdemesebb a művész lelkiségét egy-egy művén keresztül megismerni.

Dr. Jajczay János